

LLIBRES

UNA TRAVESSA EN FAVOR DE LA BIÒNICA

LA CIVILITZACIÓ DEL GEN

FRANÇOIS GROS.

TRAD. DE PAULA HERRERA

Edicions de la Magrana. Col. "L'esperver Ciència".
Barcelona. Setembre 1996.

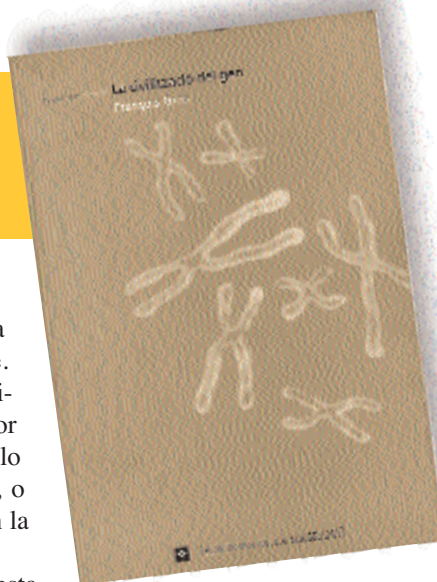
Aquest llibret (sols té 90 pàgines), sense bandejar els especialistes, ha estat escrit per a tota mena de lectors preocupats pel futur de l'home. Es tracta d'un estudi rigorós que ens du als mateixos brancalls d'on es juga fort sobre l'esdevenidor de la humanitat. Potser els més cridats a llegir-lo són els que a les aules d'Antropologia, d'Ètica, o de les Ciències Humanes en general es plantegen la problemàtica humana.

El llibre ha estat escrit per un biòleg, i aquesta vessant dóna pes a les reflexions que fa més enllà de la biologia, tot i que malda perquè la informació científica no sure per tal de no foragitar el lector no especialitzat.

Tracta quatre temes interrelacionats i, a mesura que hom s'endinsa en la lectura, són més interessants. Té el valor afegit d'introduir-hi el lector mitjançant el recurs de la història del tema. Aquest encert encara és molt més notable, puix que ens fa veure que l'avanç de la biologia ha estat també fruit dels resultats al si de la societat. Els temes són: la biologia molecular, la revolució biotecnològica, les malalties hereditàries i qüestions de bioètica, i la possibilitat d'una biologia interplanetària.

Pel que fa a la primera qüestió, després de l'esmentada introducció històrica de Darwin ençà, ens posa a les portes de la reducció de la genètica mendeliana a la genètica molecular. No li fa nosa palesar la seua opinió positiva sobre això. I just fa néixer d'aquest posicionament tot el desenvolupament de les altres tres qüestions. Un posicionament que en 1978 féu avinent al President de la República Francesa en un informe que li adreçà ensem amb dos científics més.

És en les tres darreres qüestions on afronta aqueixa problemàtica humana esmentada al començament d'aquesta recensió. Tracta de problemes com l'engi-

nyeria genètica, les malalties hereditàries i l'eugenèsia, com també l'adreçament de la política i l'economia per a la solució dels problemes de la fam des d'una manipulació genètica de la fitosfera i de la zoosfera, fins a acostar-se al programa encetat pel Japó i conegut com a "Fronteres Huma-

nes". Aquest programa és tot un repte per als estats rics i per a les multinacionals a fi de trencar els *apartheid* tot imitant el fenomen biològic que al llarg dels temps ha palesat un màxim d'eficàcia, d'integració i d'harmonia de tota la biosfera.

Sols remarcaria un punt bàsic amb el qual no estic d'acord. En l'informe de 1978 diu: "contràriament al que ens podrien fer creure, no és a partir de la biologia que hom pot formar una certa idea de l'home. És al contrari: a partir d'una certa idea de l'home, podem utilitzar la biologia al servei d'aquesta" (p. 61). Tot i que aquesta opinió no emboira ni de bon tros el llibre, sembla tanmateix difícil: primer, assolir una idea objectiva de l'home als afores de la biologia; i segon, forçar la biologia al servei d'una idea de l'home vinguda de les terres plogudes de les ideologies. Si hom, però, llegeix el darrer tema, "Cap a una biologia planetària?", s'adonarà que F. Gros, tot i la possible incoherència, fa una travessa agosarada i sense embuts en favor de la biònica, és a dir, en favor d'un concepte d'home que té i ha de tenir els peus en el terra de la biologia. Només així es bandejarà la por que "la biologia serveixi de pretext a les ideologies més mortíferes" (pàg 90).

ANTONI ARRUFAT

MESURAR LA REVOLUCIÓ FRANCESA

MEDIR EL METRO. LA HISTORIA DE LA
PROLONGACIÓN DEL ARCO DE MERIDIANO
DUNKERQUE-BARCELONA, BASE DEL
SISTEMA MÉTRICO DECIMAL.

ANTONIO E. TEN

Cuadernos Valencianos de Historia de la Medicina y de la Ciencia, IL, Serie A
(Monografías). Instituto de Estudios Documentales e Históricos sobre la
Ciencia, Universitat de València/CSIC. València, 1996

La Revolució Francesa és tant la millor mostra de l'èxit o influència dels ideals il·lustrats, com també el símbol del fracàs d'una executòria que en principi no es plantejava com a revolucionària: calgué un gran terratrèmol polític a França (i un seguit de processos revolucionaris per Europa) per tal de trencar els límits de la Il·lustració com a fenomen històric.

En aquesta dialèctica entre el *preparatori* reformisme de les Llums i la culminació revolucionària hem d'inserir una fascinant aventura de la humanitat: aquella que va consistir a determinar la vertadera figura de la Terra i, tot partint d'aqueixa dada, engegar els treballs per tal d'instituir un padró universal de mesura que, tret directament de la Natura, hauria de ser independent de tots els homes i tots els pobles, i apareixeria com un exercici d'utopisme universalista. La ciència, així doncs, esdevenia la millor aliada d'un propòsit fortament ideologitzat: l'atac al feudalisme, encara imperant en un dels seus símbols i instruments. En paraules de l'època, calia esborrar la «*diversité gothique de nos Mesures*» que havia arribat, fins a aquella mateixa «*âge de lumières*». Si retrocedim en la projecció, però, trobarem episodis tan significatius com ara l'expedició francesa dirigida per La Condamine, que, incloent-hi el novelder Jordi Juan i Antonio Ulloa, va aconseguir de mesurar un grau del meridià terrestre en el virregnat del Perú. O, el decisiu viatge a Lapònia de Maupertuis...

És aquest un veritable llibre de bitàcola d'aquelles gestes il·lustrades. De la iniciativa dels revolucionaris francesos que instituïren *le metro* el 10 de desembre de 1799; o, encara, dels treballs posteriors de prolongació del meridià de París fins a les Balears, base dels progressos de la Geodèsia moderna i de la Trigonometria esferoidal. I tot expressat en un llenguatge que intenta buscar el delicat equilibri que sempre hauria d'existir entre l'erudició més rigorosa o academicista i la il·luminada fulgència de les paraules belles i adients, exactes pel rigor de la literatura. Títol i subtítol fan surar, ja a la mateixa portada, aqueixa tensió. I és que la pell de la ciència està feta de literatura. Ho vulguen o no els científics. Ho vulguen, o no, els literats.

MARC BORRÀS

DIABLOTEXTO.

Revista de Crítica Literaria, núm. 2. 1995.

La revista *diablotexto* acaba de traure el segon número, la qual cosa no deixa de ser una bona notícia per als amants, diletants o professionals de la literatura. I és que la revista va nàixer amb la decidida voluntat de proporcionar als interessats d'una publicació periòdica actual i actualitzada. Modernitzada, caldria dir. La divisió en apartats, a més d'oportuna, és impecable; l'orientació dels textos, immillorable; l'aire literari que respira tota la revista, vivificador. I, damunt, aquest segon lliurament ha estat dedicat al recentment malaguanyat Onetti. Què més es pot demanar? A més, la pitanxa duu d'*antipasti* textos de Benedetti, Cristina Peri Rossi, Blas Matamoro; de primer plat, articles representatius del bo i millor dels departaments de la facultat de Filologia de la Universitat de València que és —que em perdone Reglà— d'allò millor que té la casa, *alma mater* valentina. Tot plegat, contradiu una de les assercions del millor Onetti, el d'*El Pozo*: "¿Qué se puede hacer en este país? Nada, ni dejarse engañar." No, senyor Onetti, llegir aquest magnífic dossier.

FIGURAS DE LA MADRE.

SILVIA TUBERT (ED.)

Col. "Feminismos/35", Universitat de València, Ediciones Cátedra, Instituto de la Mujer, Madrid, 1996, 322 pp.

Que Silvia Tubert edite un dels volums de la col·lecció "Feminismes" no és sinó una mostra més de la importància que està assolint la col·lecció. Ningú no dubtaria a assenyalar la rellevància de la talla intel·lectual de Tubert dins del panorama actual del feminisme espanyol, que apuntava fins fa poc símptomes de recança i reiteració excessives. I no és que la perspectiva amb què Silvia Tubert enfoca la sempiterna i mai resolta qüestió de la maternitat siga especialment nova. Ni trencadissa. Ni provocativa. Però l'excel·lència investigadora i científica de l'editora, d'una banda, i la significativa presència de les convidades en el volum, d'una altra, permeten d'obtenir una visió àmplia però precisa, nova però fonamentada, crítica però comprensiva d'una maternitat fisiològica però culturalment construïda. Recomanable.

POLÍTICA Y PRÁCTICAS DE LA EDUCACIÓN DE PERSONAS ADULTAS.

FRANCISCO Y JOSÉ BELTRÁN LLAVADOR.

Col·lecció "Educació", Sèrie Materials/18. Universitat de València, València, 1996, 171 pp.

L'educació de persones adultes ha estat una constant d'ençà que la democràcia ha aconseguit d'assentar-se en la societat espanyola. És evident que aqueixa educació especial naixia de, i intentava pal·liar, les deficiències heretades d'un sistema social o règim coercitiu on l'educació i l'accés al coneixement no eren, precisament, una de les directrius polítiques principals. Dit tot això, ningú no gosarà contradir que l'educació de persones adultes respon a unes variables polítiques. Tampoc no resultarà difícil d'admetre, però, que es deu igualment a una sèrie de regles tècniques. És a dir, que els fins (democràtics, educatius, divulgatius i tot el que es vulga) no justifiquen els mitjans, com diu el típic tòpic.

El llibre de Francisco y José Beltrán Llavador arreplega i aplega l'experiència acumulada al llarg d'aquests anys per apuntar-ne les deficiències i esbossar-ne les solucions d'un sistema educatiu que sempre serà necessari. Esperem, això sí, que no tant com ho ha sigut fins ara.

L'ESTAT DE LA DIVULGACIÓ A CATALUNYA

LLIBRE BLANC DE LA DIVULGACIÓ CIENTÍFICA I TECNOLÒGICA A CATALUNYA

M.T. ESCALAS (DIR.)

Fundació Catalana per a la Recerca, Barcelona, 1996, 174 pàgs. Per als apèndixs adreceu-vos a la Fundació: Pg. Lluís Companys, 23, 08010, Barcelona, Tel: (93) 315 23 23.

L'increment de la informació científica als mitjans de comunicació en els darrers anys ha anat acompanyada de reunions, debats i articles que n'han analitzat diversos aspectes. Faltava algun estudi exhaustiu sobre l'espai que els mitjans dediquen a la informació científica i que n'intentés valorar la qualitat i les característiques. Això és el que fa el *Llibre Blanc de la Divulgació Científica i Tecnològica a Catalunya*, que resumeix les dades de l'estudi dirigit per Maria Teresa Escalas i patrocinat per la Fundació Catalana per a la Recerca. El llibre ofereix tant els plantejaments de l'estudi com els resultats més significatius i algunes conclusions. La Fundació posa a l'abast de qui hi estigui interessat totes les enquestes realitzades.

El *Llibre Blanc* es refereix a divulgació, si bé hauria d'incloure també la paraula informació en el seu títol. De fet, els autors reconeixen que la funció dels mitjans és informar, però creuen que les deficiències de la població general fan necessària també la funció de formar (p. 97). També manifesten que l'objectiu bàsic de la divulgació és augmentar el nivell de coneixements científics de la població, per aconseguir el suport necessari per a l'avenç de la ciència (p. 170).

Creiem que, junt a la informació, una de les funcions dels mitjans és ajudar a conscienciar la societat sobre el paper de la ciència, els seus beneficis i perjudicis. La discussió sobre informació i formació sol situar els periodistes al costat de la primera funció i els científics més propers a la segona. En el *Llibre Blanc* s'incideix molt en el paper de la divulgació com a element que comunica ciència i societat i que influeix en tots dos sectors. Però divulgació i informació no estan tan allunyades com es podria pensar pels debats que es produeixen. Avui la informació de política internacional o l'econòmica, per exemple, s'ha fet tan complexa que sense una mínima funció formativa el lector o espectador tindria grans dificultats per entendre allò que se li està explicant sobre l'actualitat. Però potser els autors plantegen a la divulgació científica uns objectius molt ambiciosos —permetre enten-

dre la història de la ciència, la metodologia i les teories i no solament les aplicacions— i això és difícil d'aconseguir en certs mitjans.

En el cas de la premsa escrita l'anàlisi és molt completa. Observem quin espai han dedicat els quatre diaris editats a Catalunya a la informació científica —entre el 18,6 i el 30,9%—, amb quin llenguatge i en quin nivell, sobre quins temes, etc. Ara caldria

que, com en la resta de camps, es tornessin a fer anàlisis d'aquests tipus per observar la variació experimentada, tant en cada diari com en termes generals. I tot i que la complexitat de l'estudi hauria augmentat, hauria estat interessant incloure-hi premsa comarcal. En el cas de les revistes, també trobem la mancança d'incloure premsa general i analitzar els temes científics que incorpora.

En el cas de la televisió s'analitzen només programes específics i no s'estudia el tractament de la ciència en els informatius diaris. La presència de la ciència en aquests espais donaria una indicació sobre la valoració que mereix respecte a la resta de temes. En el cas de les ràdios tampoc no s'estudia la presència de la ciència en els informatius regulars.

El *Llibre* també analitza dos sectors que a Catalunya tenen una presència i una qualitat creixent: els museus i l'educació i divulgació ambientals. Quant als llibres, en canvi, representen un problema important. Els autors han estudiat 520 títols editats en els darrers vint anys. Per a una llengua que genera més de 4.000 títols a l'any, aquesta xifra és força ridícula i mostra el pobre interès dels editors en els temes científics. Els autors constaten que el 65% dels llibres es refereixen a ciències de la vida i a ecologia i medi ambient.

Com diuen repetidament els autors, calen estudis posteriors que analitzin l'evolució del sector o que completin la visió que es dona en aquest llibre. Tot i que alguns criteris siguin discutibles —com en tot estudi—, tot i que s'apreciïn alguns errors, no hi ha dubte que s'ha fet un gran esforç per analitzar la situació de la divulgació científica al Principat i per fer-ho amb el màxim de dades. Al marge de les discussions que el llibre generi, seria important que en anys successius es repetissin aquestes recerques.

XAVIER DURAN